

Praimajer Mária

Lánchíd Kör

A Budapesti Honismereti Társaság *Budapesti históriák* sorozatában, a civil szervezetek bemutatkozásának helyt adó *Műhelyben* elsőként a Lánchíd Kör ismertethette tevékenységét. Ezt több tényező is indokolhatta. Például az, hogy Budapest 23 kerülete közül mi az elsőben működünk és az itteni, helytörténettel foglalkozó egyesületek közül a Lánchíd Kör tevékenységét tartották leginkább érdemesnek a bemutatásra. Vagy az, hogy a kerületben levő budai vár történetének bemutatásával, történelmi ismeretterjesztéssel régóta foglalkozunk. Ez a gazdag és szép téma, Buda középkori és újkori történetének megismertetése áll tevékenységünk középpontjában.

Alapítása, tisztségviselői

A Lánchíd Kör egyesületet 1990. május 16-án jegyezte be a Fővárosi Bíróság, de már korábban, 1984 óta tartunk rendszeresen előadásokat. Közhasznú szervezetté történt minősítését 1998. január 1-től kapta meg. Alapítói: dr. Zeőke Pál - egyesületünk elnöke volt 2000-ben bekövetkezett haláláig -, és Csallóközi Zoltán, aki az első tizenkét évben a titkári tisztet töltötte be. 1996-tól vezetőségi tagok is segítik a kör munkáját: Gartner Vilmos, dr. Huszka Jenőné, Mészáros Ilona, Zeőke Gabriella, dr. Vejtey Lászlóné (2004-től), és a sorok írója, ügyvezető titkárként. Az elnöki tisztséget 2000 szeptemberétől dr. Mojzes Imre (mérnök, kandidátus, a Budapesti Műszaki Egyetem egyetemi tanára, a 2000. évi számítógépes átállásért felelős kormánybiztos) tölti be. Jelenlegi taglétszámunk 68 fő. Egyesületünk székhelye: I. Bem rkp. 6. Információs irodát az I. Corvin tér 8. alatt működtetünk. Postacímünk: 1251 Bp. Pf. 101.

A kör megalakulásában alapító elnökünk, Zeőke Pál személye meghatározó volt. Jogászként végzett, 1937-től 1945-ig fővárosi tisztségviselőként dolgozott, kisgazdapárti politikusként 1945-47 között Esztergom-Komárom megye főispánjaként működött. Elképzelései, szervező munkája, kapcsolatai révén indult el 1984 februárjában a *Pillantások térben és időben* című történelmi ismeretterjesztő sorozat, amelyet a Hazafias Népfront I. ker. Kulturális Bizottsága és az I. ker. Művelődési Ház (I. Bem rkp. 6.) közösen szervezett. Előadóink diplomaták, történészek, nyelvészek, régészek, irodalmárok voltak, többen a határon túlról érkeztek. Legtöbbjük elnökünk ismeretségi köréből került ki és ingyenesen vállalták az előadások megtartását. A hallgatóság kezdetben szintén baráti, rokoni körből, ismerősökből állt, majd később bővült a témák iránt érdeklődő személyekkel. A havonta tartott előadások és az évente négy-öt alkalommal szervezett, meghatározó élményt nyújtó kirándulások összetartó közösséggé kovácsolták a tagokat.

Zeőke Pál gazdag életútja, a budai vár iránti rajongása, kiterjedt kapcsolatrendszere, műveltsége, szellemisége, fáradhatatlan szervezőkészsége, korlátozott mozgáskészsége mellett is megőrzött szellemi frissessége, új iránti fogékonysága alapvető volt a kör fejlődésében, tevékenységének bővülésében, és sikeres működésében.

A rendszerváltást megelőzően Zeőke Pált a lengyel állam a lengyel menekültek érdekében végzett tevékenysége elismeréseként a Lengyel Köztársaság Ezüst Érdemrendjével tüntette ki. A rendszerváltás után itthon is számos magas állami kitüntetést kapott (a Magyar Köztársaság Érdemrendjének Tisztikeresztje, 1945-ös Ellenállási Érdemérem, 1956-os Érdemérem). 1994-ben az *I. kerület Polgárságáért* kitüntetésben részesült, amely a mai díszpolgári címnek megfelelő. Elnökünk 2000. április 16-án távozott el közülünk.

A Kör tevékenysége

Az I. kerület Várnegyed része már a XII. századtól lakott településrész volt. Itt építtette a tatárjárást követően IV. Béla király az első kővárak egyikét, amely az uralkodó tartózkodási helyéül is szolgált. A magyar történelemben ezért különleges helyet foglal el a budai vár. Királyaink újító törekvései az építészetben is megmutatkoztak.

A Lánchíd Kör két évtizede tartó működése kezdetén tudatosan vállalta fel a budai vár történetének megismertetését, a művészettörténeti értékekhez kötődő emlékek felkutatását, megőrzését, terjesztését. Tevékenységébe mindig bekapcsolta a hazai és határon túli ifjúsági korosztályt, célul tűzte ki a fiatalok történelmi ismereteinek

szélesítését, történettudatuk alakítását, formálását. Egyesületünk a határon túl élő magyar fiataloknak a várban fellépési lehetőséget biztosított és honismereti tábort szervezett számukra - budapesti és vidéki helyszínekre kalauzolva el őket.

Jó kapcsolatot épített ki egyesületünk működése során a hazai és határon túli közéleti szereplőkkel, történészekkel, helytörténészekkel és hasonló tevékenységet végző civil szervezetekkel.

Ismeretterjesztő előadások

Havonta megrendezzük 1984-től az ismeretterjesztő előadásokat. Ezek a történelmi, helytörténeti témájú előadások nemcsak szűkebb környezetünk, a vár (amelynek szinte minden félévben egy előadást szenteltünk), de az ország történelmének jobb megismerését is szolgálták. A teljesség igénye nélkül válogatva a témákból: a Szent Koronáról (Ludvig Rezső); a magyarok eredetéről (dr. Kiszely István); Boldog Özséb életéről (Árva Vince); Szent László alakjáról (dr. Dümmerth Dezső); Teleki Pálról (Vígh Károly); Benes terve: a nyugat-magyarországi korridor (dr. Zsiga Tibor); háborús perek Európában és Magyarországon (dr. Schmidt Mária)...

Az előadások egy másik csoportja a környező országok művelődéstörténeti kérdéseit tárgyalta: a székely rovásírás (Forrai Sándor); a csángók története (Domokos Pál Péter, Halász Péter); Kőrösi Csoma Sándor útjain (Terjék József); lengyel menekültek Magyarországon (dr. Kapronczay Károly); a magyar irodalom helyzete a Felvidéken (Dobos László); cseh-magyar kapcsolatok (Richard Prazak)... Az előadások a rendszerváltás előtti és utáni években hangoztak el, amikor még Budapesten csupán néhány helyen volt lehetőség ezekről a kérdésekről nyilvánosan beszélni. A 90-es évek közepétől egy-két különösen érdekes előadásról teszünk csak említést: a Svájcban élt, azóta már elhunyt Gosztonyi Péter történész „Miért nem lett Budapest nyílt város?” című előadásáról vagy Szőke János szalézi szerzetes Mindszenty Józsefről tartott beszámolójáról.

Ezt a sorozatot ma is folytatjuk - ennek keretében teremtünk lehetőséget a kör tagjainak is előadások tartására: Bibliai emlékhelyek Kis-Ázsiában (dr. Sibalszky Zoltán); Dél-Kelet Ázsia gazdasági fejlődése (dr. Gergely Attila); Ezredfordulás hiedelmek és a dátumváltás tapasztalatai (dr. Mojzes Imre); A repülőegészségstanról (dr. Balla Pál); Építész voltam az ománi szultán udvarában (Skultéti Anikó)... Terjedelmi okok miatt itt nincs mód a húsz éve tartó sorozat százhatvannál több előadását és előadóját ismertetni, csak elnézést lehet kérni a felsorolásban nem szerepelőktől.

Kirándulások

Ezek helyszínének kiválasztása elnökünk javaslata alapján történt. Természetjáró múltjából adódóan Magyarország történelmi emlékhelyeit jól ismerte. Bár mozgássérült volta miatt a túrákat nem vezethette, de azoknak lelkes szervezője volt. Túravezetőnk tagjaink sorából került ki, Mészáros Ilona idegenvezető személyében (jelenlegi szervezőnk). Tartalmas, gazdag programú és jól szervezett utakon járhattuk be Magyarországot tájait. Honismereti túráink jelentőségét és különlegességét az adta, hogy a Magyarországon tanuló határon túli fiatalokat is vittük útjainkra, a Kodolányi János és a Márton Áron Kollégium lakóit. Olyan helyekre jutottunk el, amelyek sokat segítettek a résztvevők történelmi ismereteinek bővítésében (Tác-Gorsium, Tihany, Somogyvár, Majk - kamanduli szerzetesi lakók, Tereske – Szt. László freskók...). Felejthetetlen élményünk volt az a kalocsai kirándulás, amelyen a Grósz-perben elítélt néhai tagtársunk, Kunéry Istvánné mesélt az ott töltött nehéz évekről. Zoboraljára Jókai Mária néprajzos és Maga Ferenc hívott meg bennünket, viszonzva a budapesti Luca-napi meghívásokat. Büszkék vagyunk arra, hogy Pozsonyt Püspöki Nagy Péter történész, míg Révkomáromot Mácza Mihály muzeológus kalauzolásával tekinthettük meg. Napjainkra ez a „hőskorszak” véget ért, ma már kevesebbet kirándulunk.

Egyéb rendezvények

A rendszerváltást megelőzően, 1984 decemberében körünk rendezett először *betlehemes műsort* budapesti közintézményben, nem egyházi helyszínen. A budapesti Piarista Gimnázium diákjai, a békásmegyeri Julianus cserkészcsapat színjátászoí és a szentendrei L. Kecskés András együttese lépett fel több alkalommal is ezeken a

programokon. Élénk érdeklődés kísérte a rendezvényeket, éveken keresztül zsúfolásig megtöltötte közönsége a Művelődési Ház nagytermét.

A Lánchíd Kör állította az első nyilvános karácsonyfát a budai vár bejáratánál, a Díszterén és rendezett határon túli, zoboraljai (Felvidék) és becsei (Délvidék) fiatalok részvételével *Luca napi gyertyagyújtást* a karácsonyfánál.

Büszkék vagyunk kezdeményezéseinkre, amelyeket más szervezetek (egyesület, iskola...) vettek át tőlünk és folytatnak ma is.

Ilyen az 1993 óta Esztergomban megrendezett *Becket Tamás megemlékezés*. Kezdetben egyesületünk szervezett misével egybekötött ünnepséget a Tamás-hegyen levő kápolnában. Ezt a programot nemzetközi kapcsolatokkal bővítve viszi tovább az esztergomi Rudnay Sándor Egyesület. A másik kezdeményezés, melynek indítása nevünkhöz köthető, az *Eötvös József Úri utcai szülőházánál tartott megemlékezés*, amelyet ma a tanulók közreműködésével a Budavári Általános Iskola rendez meg. Ez azért is fontos számunkra, mert a tanulókat sikerült ezzel a programmal megmozgatni. A *Millecentenárium* évében az ifjúsági korosztálynak *pályázatot* hirdettünk meg a budai Várban 1886-1996 között történt változások felkutatására. Felhívásunkra 28 pályamunka érkezett be hozzánk.

Matits Ferenc tagtársunk vezetésével érdeklődéssel kísért *helytörténeti sétát* is szerveztünk a Várban.

Konferenciák

Alapító elnökünk azoknak az eseményeknek a megismertetését szorgalmazta, amelyek a rendszerváltozást megelőző évek történelemoktatásából kimaradtak. Ennek érdekében több konferenciát rendeztünk a Hadtörténeti Intézet és Múzeum épületében, az intézettel közös szervezésben.

Először 1994-ben, *Kálló Ferenc esperes, tábori lelkész* halálának 50. évfordulóján. Az előadások elhangzását követően katonai tiszteletadás mellett megkoszorúztuk a mártírhaltalt halt tábori lelkész emléktábláját a Márvány utcában. A következő évben *id. Antall Józsefre* és a második világháború lengyel menekültjeire emlékezve szerveztünk megemlékezést. Néhai miniszterelnökünk édesapja a lengyel menekültek segítségével belügyminisztériumi tisztviselőként, majd kormánybiztosként jelentős részt vállalt. 1995-ben nem sikerült *id. Antall József* emlékére táblát állítanunk a várban. Nem tudtuk időben a hivatalos engedélyeket beszerezni és az épület tulajdonosa, a Magyar Tudományos Akadémia sem adta meg ehhez hozzájárulását. Azóta, 2003-ban – lengyel kezdeményezésre – emléktáblát avattak tiszteletére a Ferenciek terén.

Mindkét megemlékezésen magas rangú egyházi, ill. állami tisztséget viselő személyek vállalták a védnökséget és nyújtottak erkölcsi támogatást számunkra: a Kálló Ferenc megemlékezésen Ladocsi Gáspár tábori püspök, az *id. Antall József* ünnepségen Jeszenszky Géza külügyminiszter volt a támogatónk.

A rendszerváltozást megelőzően a konferenciák voltak a legnagyobb hatású, legtöbb sajtóvisszhangot kiváltó programjaink. Ezekkel a rendezvényekkel már kiléptünk az előadásainknak helyet adó művelődési ház falai közül, megerősödtünk, hírt adtunk magunkról.

Később, 2001-ben a konferenciák rendezése folytatódott. Alapító elnökünk halálát követően a történeti múltunknak a budai várhoz kötődő eseményeihez nyúltunk vissza: először május 20-án az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 150. évfordulóján emlékeztünk *Buda visszafoglalására*. Hermann Róbert történész előadásának helyszíne a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium volt. Itt a hallgatóság - tagjainkon és a megszokott érdeklődőkön túl - a gimnázium diákjaival bővült ki. Szeptember 2-án Buda történelmének másik nagy eseményét elevenítettük fel, *a töröktől való visszavívást*. Az öt előadásból álló konferenciának ismételtén a Hadtörténeti Intézet és Múzeum adott helyet, és társrendezőként egy kiállítással színesítette a programot.

Ezek a rendezvények arra a kérdésre igyekeztek választ adni, amit a programjainkra gyakran ellátogató budavári polgármester tett fel nekünk: *melyik legyen a terület napja?* Ez két, győzelemmel végződő csata nem csupán a Várhegy történetének, de

egyben az ország történelmének is fontos eseménye volt, jelentős nemzetközi visszhangot kiváltva. A döntés a kerületi városházán született meg és május 20-a lett az I. kerület ünnepnapja, a díszpolgári kitüntetések átadásának időpontja.

2002-ben a Lánchíd történetének egy kevésbé ismert személyére hívtuk fel a figyelmet: *Maderspach Károly hidtervező és bányamérnökre és munkásságára*. Maderspach hidterve a Lánchíd tervezésére kiírt pályázaton második helyezést ért el. A család más szálán is kötődött az I. kerülethez. A mérnök özvegye, Buchwald Franciska élete utolsó időszakát a Szalag utcában töltötte. A rendezvényen együtt ünnepeltünk a tízéves Duna Televízióval (a Lánchídról készült filmjüket vetítettük) és a Maderspach-család leszármazottaival.

2003-ban a *Rákóczi szabadságharc kitörésének 300. évfordulóját* a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnáziumban ünnepeltük meg, ugyanitt 2004-ben *Balassi Bálint születésének 450. évfordulójára* egy emléknap szervezését tervezzük.

Kiadványok

Előadásaink közül a nagyobb érdeklődést kiváltókat a *Lánchíd Köri Füzetek*-ben jelentetjük meg. Eddig három füzet készült el: *Sibalszky Zoltán - Kis-ázsiai korai keresztény emlékhelyek mai helyzete (1994)*; *Ravasz István - Budapest felszabadítása (1995)*; *Jerney István - A moldvai helységnevek ismertetése (1996)*. Jövőre, 2004-ben tervezzük megjelentetni *Maderspach „Lánchíd” – egy elfeledett álom* című füzetünket.

Hagyományteremtő rendezvények

A 90-es évek közepétől több olyan budavári központú programot szerveztünk, amelyeknek ma már lassan egy évtizedes hagyománya van. (*Julianus megemlékezés, Szent György program, Határon Túliak Szere*).

A Hilton Szállóba építve található a dominikánus kolostor templomának romja. Ide állították fel 1937-ben a magyarok felkutatására indult Julianus barát szobrát. *Julianus megemlékezésünkön* e korai magyar történelem időszakát, Julianus alakját, a szobor történetét bemutató előadásokat szerveztünk és szervezünk, neves előadókkal (Erdélyi István, Fodor István régészek, Hankovszky Béla Jácint domokosrendi szerzetes, Kiszely István antropológus, Róna-Tas András nyelvész, Török József egyháztörténész, Vásáry István turkológus, Vikár László népzene kutató).

A Kolozsvári-testvérek Sárkányölő Szent György szobra a Halászbástya alatt, a Schulek-lépcső mellett található. A szobor korának egyik legjelentősebb köztéri alkotása, eredetije Prágában, több másolata a környező országok jelentős városaiban (Prága, Kolozsvár, Buda, Szeged) található. Ez utóbbi kulturális összekötő kapocs lehet a közép-európai régió országai között. Minden évben virágot helyezünk el a szobornál, és *Szent György alakjával* kapcsolatos (néprajzi, művészettörténeti, irodalmi) előadást szervezünk. Programjainkon rendszeresen megjelentek a Budapesten működő érintett cseh és román nagykövetségek képviselői, valamint a Bohémia Baráti Kör elnöke.

Egyik legjelentősebb, legnagyobb súlyú vállalkozásunk a *Határon Túliak Szere*. Az anyaország történelmét, művészettörténeti emlékeit ismertető tíznapos *honismereti tábor* a négy, határon túli régióból érkező 17-24 éves korú diákok számára rendezzük, budapesti és vidéki központtal. Fővárosi tartózkodásuk alatt a meghívott diákok magyar történelmi tárgyú előadásokat hallgatnak budavári helyszíneken. Vidéken művészettörténeti és történeti szempontból fontos településeket látogatnak meg, sokszor az adott évfordulóhoz (Szt. István, Kossuth, Rákóczi) kötődő helyszínen járnak. A meghívottak táborozásának költségeit pályázati pénzekből fedezzük, ide- és hazautazásuk költségeit a diákok fizetik. Jelenlegi éves költségvetésünknek több mint a felét a honismereti tábor költsége teszi ki.

A szer célja, hogy a meghívottak a tábor ideje alatt szerzett tapasztalataikat, ismereteiket otthoni környezetükben hasznosítsák, egyben társaiknak tovább adják. Célunk identitástudatuk erősítése, más országhatárok között élő sorstársakkal a kapcsolatok kialakítása, élményszerű ismeretszerzés, tapasztalatcsere. Hasznos program ez egyben a testvérvárosi kapcsolatok erősítésére. Szép, nemes és nehéz feladat.

A civil lét és nehézségei

Egyesületünk tevékenységének bemutatása végén azt a nem elhanyagolható kérdést még említeni kell, hogy miből finanszírozzuk a programjainkat. Ma szinte teljes egészében pályázat útján szerezzük meg a pénzt működésünkre. Fő támogatóink a budavári önkormányzat, a fővárosi önkormányzat és a vállalkozói szférából a Piktör Rt. A civil szervezeti forma keretei között csak a Fővárosi Bíróságon bejegyzett egyesület nyújthat be pályázatot. Természetesen jó, hogy a pályázatokra lehetőség van, mivel ez biztosítja a szervezet függetlenségét. Ugyanakkor ez a forma bizonytalanná is teszi a létet. Ha nem sikerül anyagi támogatást elnyerni, akkor nem tudunk programot szervezni, nincs módunk előre tervezni, mivel nincsen semmiféle intézményi vagy anyagi háttér mögöttünk. A pályázatok és az elszámolások elkészítése olyan mértékű munkát, adminisztrációt igényelnek, amely csak szakember (gazdasági-pénzügyi) igénybevételével (alkalmazásával) oldható meg. Ilyen bizonytalan összetevőkre alapozva nem lehet arra gondolni, hogy infrastrukturális háttérrel (iroda, számítógép...) biztosítson a maga számára az egyesület. Így pedig a fejlődés lehetősége, egy minőségileg magasabb szolgáltatás nyújtása csak elérhetetlen álom marad.

Átgondolásra javasoljuk a pályázati rendszer ilyen formában való fenntartását. Javaslatunk, hogy a civil szervezetek működésére évente, meghatározott szabályzók alapján egy bizonyos összeg biztosított legyen a székhely szerinti önkormányzatnál, a programokra pedig pályázatot nyújthasson be a szervezet.

Mi a siker titka? Röviden megfogalmazva: nívós programok, állandó jelenlét, kapcsolatok ápolása, sajtóban való megjelenés, az ügy iránti elkötelezettség és a kitartó munka.